

ΟΙ ΠΕΤΡΟΧΑΡΗΔΕΣ

Δράμα σε τρεις πράξεις.

Συγγραφέας Σ. Χαρήης.

Μαθαίμε από τις φημερίδες πώς τὸ ψευτόνομα τοῦ Χαρήη, κρύβει τὸν κ. Παντελῆ Χόρν τὸ συγγραφέα τοῦ «Ἀεχτίμητου». Ὁ κ. Χόρν εἶναι ἀληθινὸς δημοτικιστὴς, πού ἀγάπησε μὲ τὰ γερά τὸν ἀγῶνα, καὶ πού ἀφιέρωσε μάλιστα τὸ πρῶτο του βιβλίο τοῦ Ψυχάρη. Οἱ «Πετροχάρηδες» εἶναι τὸ πρῶτο του ἔργο πού ζωντανεύθηκε πάνου στὴ σκηνή. Ἡ γλώσσα τοῦ ἔργου ἀληθινὰ δημοτικὴ πλούσια καὶ χρωματισμένη, βαρεῖα σὰ χρυσάφι καὶ μαζι ἀνάλαφρη σὰν αὔρα δ.οσερή. Ὁ συγγραφέας βούτηξε μέσα στὴ Ρωμιούνη καὶ θέλησε ἀπὸ κεῖ νὰ βγάλῃ τὸ μαργαριτάρι τῆς τέχνης του. Πάσκισε ν' ἀνεβάσῃ δική μας ζωὴ πάνου στὴ σκηνή, ὄνειρεύτηκε τὸ θέατρο μὲ δικό μας παλμό, πολέμησε νὰ σκορπίσῃ ψυχὴ ἐκεῖ, πού βασιλεύει ἴσα μὲ σήμερα ἡ νέκρα καὶ ἡ ψευτοσύνη. Κι ἂ δὲ στάθῃκε ἄξιος νὰ τὸ καταφέρῃ αὐτό, ἔδειξε ὅμως πὼς ξέρει νὰ διαλέγῃ τὸ σιμώτερο πρὸς τὴν Τέχνη δρόμο.

*

Στὸ σπίτι τοῦ Πετροχάρη ἓνα βράδι, φτάνει κακὸ μαντάτο. Ἡ ἀνιψιά του ἡ Μυρτούλα, τ' ὁμορφότερο κορίτσι τοῦ τόπου, ἡ κόρη τῆς ἀδερφῆς του, τῆς γυναίκας τοῦ Μπαρδαλή, βρέθηκε ντροπιασμένη. Κανείς δὲν ξέρει τὸν ἔνοχο, οὔτε ἡ Μυρτούλα θέλει νὰ τὸνε μαρτυρήσῃ. Ὁ Πετροχάρης φρενιάζει στὸ τέτοιο ἄκουσμα, γιατί τὸ ντροπιασμά τῆς Μυρτούλας ἀντιχτυπάει στὴν τιμημένη γενιά του, τὴ γενιά τοῦ 21, πού ἂν ξέπεσε καὶ φτώχυνε, ὅμως

βάστηξε ψηλά πάντα τὸ μέτωπο. Τὴ στενοχωρία αὐτὴ τοῦ Πετροχάρη ἔρχεται σὲ λίγο νὰ μερέψῃ ἄλλο μαντάτο. Κεῖνο τὸ βράδι ξαφνικὰ κλέψανε τὸν ταλλαρᾶ τὸν Ἀλεξονίδη, τὸν τοκογλύφο πού κατάφερε σιγὰ σιγὰ νὰ χάψῃ τὴν περιουσία τῶν Πετροχάρηδων. Ὅμως κατόπι φανερώνεται σ' αὐτὸν καὶ στὴ γυναῖκα του πὼς ὁ κλέφτης εἶ ἀνεὶ ὁ γιός του ὁ Μάνθος, τὸ σπλάγχο τῆς καρδιάς του, τὸ καμάρι τῆς γενιᾶς του πού θὰ πάρῃ πάνου του τὸ δοξασιμένο τὸνομά τῆς. Ὁ Πετροχάρης βλέποντας πὼς μπῆκε ἡ ἀτιμία στὸ σπίτι τους μὲ τὸ τέτοιο φέρισμα τοῦ γιοῦ του, ὅταν τὸνε βλέπει ἀργὰ τὴ νύχτα νὰ γυρίζῃ φοβισμένονε ἀπὸ τὸ κνηνητὸ τῆς ἐξουσίας, ρίχεται ἀπάνου του νὰ τὸνε σκοτώσῃ. Μὰ μπροστά στα παρακάλια τῆς Πετροχάραινας, φαίνεται πὼς μερεῖει μὰ λογιαζει μέσα του νὰ τινε φαρμακώσῃ ρίχοντάς του ποντικοφάρμακο, πού τὸ βρῆκε ἐκεῖ πρόχειρο, μέσα στὸ κρασί του. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ φύγῃ. Κεῖνη τὴ στιγμή φτάνει ἡ Μάρω, ἡ χήρα τοῦ ἀδερφοῦ του Νότη Πετροχάρη, μιὰ γριὰ μαγίστρα πού ἀπὸ τότε πού ἔχασε τὸν ἀγαπημένο της ἄντρα, ὀρλιστῆκε ν' ἀφερώσῃ τὴ ζωὴ της γιὰ τὴν ἀγάπη τῶ λεβεντηδων καὶ τῶ λυγερῶν. Ὁ Πετροχάρης τὴ δέχεται μὲ βρισιές καὶ κατάρες, γιὰτὶ εἶτανε αὐτὴ πρῶτη πού ἔφερε μὲ τὰ φερσίματά τῆς τὰ στερνά, τὴν ἀτιμία στ' ὄνομα τῆς γενιᾶς του. Αὐτὴ ζιμὸς ἀτάραχη στὶς φωνές τοῦ Πετροχάρη, ζητάει νὰ δῇ τὸ Μάνθο νὰ του δώσῃ μιὰ γραφὴ. Ὁ Πετροχάρης τῆς ἀδράχγει τὴ γραφὴ ἀπὸ τὸ χέρι στανικά καὶ τὴ διαβάζει. Γράφει ἡ Μυρτούλα τοῦ Μάνθου, πὼς τὸν περιμένει ὄξω ἀπὸ τὴ χώρα, νὰ πάῃ νὰ τὴν πάρῃ νὰ φύγουνε. Ἀστροπελέκι τὸ καινούριο μαντάτο πέφτει στὸ κεφάλι τοῦ Πετροχάρη. Ὁ γιός του δὲν εἶτανε μόνο κλέφτης, εἶτανε καὶ αἰμομύχτης. Ρίχεται ἀπάνου του μὲ ὄρμη νὰ τὸνε ξεσκίρῃ. Μὰ ὁ Μάνθος προφταίνει καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν πόρτα πού εἶχε μείνει ἀνοιχτή. Ἀρπάζει τότες αὐτὸς τὸ ντουφεκί του, χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχὴ στὶς φωνές τῆς γυναίκας του καὶ τῆς νύφης του καὶ βγαίνει ὄξω νὰ τὸν προφτάσῃ. Σὲ λίγο ἀπὸ μακρὰ μιὰ ντουφεκιὰ ἀκούγεται....Τὸ σὺ τῶν Πετροχάρηδων ἔσθουσε κείνη τὴ στιγμή.

*

Ὁ συγγραφέας μᾶς παρασταίνει τὸ γέρο-Πετροχάρη ἀπὸ σὺ πλούσιο καὶ πολεμικὸ, πού ἔδρασε γιὰ καλὰ στὸν καιρὸ τοῦ Μεγάλου Σηκωμοῦ τοῦ 21. Ἀπὸ κείνο τὸν καιρὸ ἴσα μὲ τώρα τὸ σὺ ξέπεσε ὁ λότελα, κι ὁ ἀπόγονος τῶν Πετροχάρηδων ἔχασε ὄλο του τὸ ἔχει, πού ἓνας ἄλλος ὁ Ἀλεξονίδης πιτῆδειος τοκογλύφος ἀπὸ χαμηλὴ οἰκογένεια καὶ τιποτένια τοῦ τὸ ἀρπαξε σιγὰ σιγὰ καὶ πλούτισε. Ἐδῶ νομίζουμε πρέπει νὰ σταθῇ κανείς, γιὰ νὰ ξετάσῃ ἄλλοκαιρο τὸ δράμα, ἀδράχγοντας τὴν κεντρικὴ του ἰδέα.

Πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε, ἀπὸ τὴν ξελαγαρισμένη βέβαια μελέτη τῆς ἱστορίας, πὼς ὁ Σηκωμὸς τοῦ 21, δὲν εἶχε μέσα του στοιχεῖα ἀριστοκρατικά, μὲ τὴν πραγματικὴ σημασία τῆς λέξης, καὶ τοῦτο γιὰτὶ φαμίλιες ἀριστοκρατικὲς τὸν καιρὸ ἐκεῖνο δὲν ὑπάρχανε. Τὸ ἔθνος ἔχασε τὴν ἀριστοκρατία του ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἔπεσε ἡ Πόλη, κι ἂν μείνανε μερικὰ λείψανα, αὐτὰ εἶτανε τόσο λίγα κι ἀσῆμαντα πού δὲν μπορεῖ νὰ λογαριαστοῦνε. Ἄν ὁ συγγραφέας θέλει τοὺς Πετροχάρηδες ἀπὸ τὰ λίγα αὐτὰ ἀπομεινάρια τῆς παλιᾶς ἀριστοκρατίας, δὲ μᾶς ἀφίνει νὰ τὸ μαντέψουμε. Τοῦναντίο μάλιστα μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε — κάπου λείει πὼς οἱ προγόνου τοῦ

γέρο-Πετροχάρη εΐτανε κουρσάροι — πώς τὸ σόι τῶν Πετροχάρηδων εΐτανε παλληκαρίσιο, καὶ πὼς ἡ παλληκαριά ὅπως νοιώθονταν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ἔφερε τὰ ἄμετρα πλοῦτια στὸ σπιτικό τους. Λοιπὸν μιὰ ἀστική οἰκογένεια — καὶ παίρνουμε τὸν ὄρο μὲ τὴ σημασία πού του δίνει ἡ νεώτερη ἐπιστήμη, ἡ κοινωνιολογία, μᾶς τὴν παρασταίνει ὁ συγγραφέας, μὲ ὅλα τὰ ἰδανικά καὶ τὰ ὄνειρα καὶ τὲς παράδοσες μιᾶς ἀριστοκρατίας. Καὶ βλέπουμε τὸ γέρο Πετροχάρη νὰ ὑμνολογῇ τοὺς προγόνους του, νὰ ζῆ κατὰ ἀπὸ τὸν ἥσκιο τους καὶ κατὰ ἀπὸ τὸν αἶρα πού σκορπίσκανε κεινοὶ μιὰ μέρα. Καταριέται τὴ σημερινὴ κοινωνία πού δὲν ἀναγνωρίζει τὰ δικαιώματα τῆς πειρίας του παρὰ τὰ περιφρονεῖ, καὶ τὸν ἀφίνει σὲ οἰκονομικὴ δυστυχία, καὶ ἀκόμα καταριέται τὴ σημερινὴ Πολιτεία πού δὲν ἀναγνωρίζει τοὺς τίτλους του τοὺς προγονικούς.

Ἡ ἀστική κοινωνία δυνάμωσε μπορεῖ νὰ πῆ κα νείε κι ἔρριξε τὴν ἀριστοκρατία. Κι ἡ ἀριστοκρατία κλαίει τὰ χαμένα της κάστρα ὀλοένα καὶ ἀναθυμῖται τὲς παλιές της δοξές, γιατί...δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ πιὰ τίποτ' ἄλλο.

Μὰ ὅμως ἡ ἀριστοκρατία αὐτὴ — κατὰ τὸ μῦθο καὶ κατὰ τὸ δράμα — δὲν εἶναι ἀριστοκρατία, καὶ νὰ ἡ ἀντίφραση, καὶ νὰ ἡ ἔλλειψη τῆς οὐσιαστικῆς δραματικῆς βάσης.

Ὁ Πετροχάρης εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πού βρίζει ὅλα τὰ γύρωθί του μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἡ ἐξέλιξη τῶ γεγονότων καὶ τοῦ καιροῦ τὸ πέρασμα τ' ἄλλαξε γιὰ κακό του. Ἀντιπροσωπεύει τὲς παλαικῆς ιδέες, τὲς πισωδρομικῆς, θαμάζει ὀλοένα τὰ φευγάτα χρόνια, καὶ φιλοσοφεῖ πάνω στὴ σημερινὴ δυστυχία του. Κι ὅμως ἡ κοινωνικὴ του τάξη, ἡ ἀστική, θέριψε καὶ δυνάμωσε μέσα στὰ χρόνια αὐτά, μὴ βρίσκοντας μπροστὰ της κανένα ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀνυπαρξία ἀντίθετης τάξης. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ὠφελῆθῃ καὶ αὐτὸς ἀπ' αὐτὴ τὴν πρόοδο, καὶ γιὰ νὰ μὴν τηράξῃ νὰ χωθῆ μέσα στοὺς προνομιούχους κύκλους, καὶ νὰ μεγαλώσῃ τὴν προγονικὴ του περιουσία, θὰ πῆ, πὼς εΐτανε ἕνας λογάς, ἕνας ἀνέκκνος, ἕνας ἀεροκοπανιστῆς τῆς παλιάς δόξας, ἕνας καινούριος Μιστριώτης, πού σπατάλησε τ' ἀγαθά του, κ' ὕστερα κάθεται καὶ φοβερίζει, καὶ ἔχει τὴν ἀξίωση ὅλοι νὰ τὸν προσκυνᾶνε.

Τετοια εἶναι ἡ ψυχολογία τοῦ δραματικοῦ πρωταγωνιστῆ τῶν «Πετροχάρηδων» κοιταγμένη ἀπὸ τὴν πλατύτερὴ τῆς μεριά, τὴν κοινωνικὴ. Ἴσως ὁ τύπος τοῦ γέρο Πετροχάρη νὰ εἶναι ἀληθινός, νὰ φάνηκε καὶ στὴ ζωὴ καμιά φορὰ, μὰ ὅμως δὲ θὰ μπορέσομε νὰ παινέσομε γιὰ τοῦτο τὸ συγγραφέα, πού μᾶς τὸν ἀνέβασε στὴ σκηνὴ γιὰ πρότυπο...

★

Βλέπουμε ἔτσι πὼς τὸ δράμα ζυγραφίζει τὴ μάχη τῆς ἀριστοκρατόφαντης πολεμικῆς τάξης τοῦ 21, καὶ τὴ νίκη τῆς κατοπινῆς ἀστικῆς. Ὁ συγγραφέας πολεμῶντας στὸ πλάι τῆς πρώτης, φέρνει στὴ μέση ζητήματα περασμένα πιά, ξετελειωμένα ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ λυμένα γιὰ πάντα, ἐνῶ γύρω μᾶς ἄλλες καινούριες λαχτάρεις, καινούριοι πολέμοι, καινούρια ζητήματα κλῶθουνται καὶ πλέκονται στὸ ζετύλιγμα τῆς κοινωνίας μας, πὺ ἀϊσταντικά, πὺ ζωντανά, πὺ δικὰ μας, πὺ κατάλληλα γιὰ τὸν πλατὺ καὶ ἀψηλὸ σκοπὸ τοῦ Θεάτρου, γιὰ τὴ Τέχνη μας τὴ σημερινή.

Μπορεῖ σ' αὐτὸ νὰ μᾶς ἀντιμληθῆ πὼς ἡ παράσταση μιᾶς παλιάς ἐποχῆς καὶ μιᾶς χτεσινῆς ἱστορίας, δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὸ σκοπὸ τῆς Τέχνης. Καί.Μά

ἔδω βλέπουμε πὼς ἡ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα δὲν εΐτανε μόνο νὰ φαιμπικῆρῃ ἔργο ἱστορικό, μὰ θέλησε μέσα στὸ δράμα αὐτὸ νὰ συμβολίσῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ. Γι' αὐτὸ λέμε πὼς ὁ πόλεμος του στάθηκε σὲ πράγματα ἀνάξια τοῦ σῆμερα, σὲ πράγματα νεκρὰ πιά γιὰ τὴ συγκαιρινὴ μας ζωὴ.

★

Οἱ διάφορες σκηνές τοῦ ἔργου τεχνικὰ φροντισμένες. Τὰ πρόσωπα ζυγραφισμένα μὲ ἀκριτὴ γνώση. Ὁ διάλογος φυσικός καὶ τρεχοῦμενος, ἐξὸν ἀπὸ λιγοστὲς μεριές πού φανέρωνε μιὰ πλατύτητα βαρετή. Οἱ ἠθοποιοὶ τοῦ «Θεάτρου τοῦ Συντάγματος» φιλοτιμήθηκαν νὰ παίξουν μελετημένα καὶ ζωντανά. Ὁ κ. Φύρστ, ὡς Πετροχάρης, καὶ τὸ κατάφερε.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ